

Referințe bibliografice

1. Habermas S. Technik and Wissenschaft als „Ideologie”. Frankfurt-a-M., 1974, p.90.
2. Орлов Ф.И. Социальные издержки глобализации // Социологические исследования, 2001, Nr.7, p.22.

Homo economicus versus homo moralis

Țurcan Galina,
conf. univ., dr., ASEM

Homo economicus is the concept in some economic theories of humans as rational and narrowly self-interested actors. Homo moralis is an alternative to Homo economicus. He is influenced by moral motives. Homo moralis is the subject of the wild capitalism. Homo moralis only can be the subject of moral capitalism.

Problema relației dintre homo economicus și homo moralis ține de un domeniu interdisciplinar, format la interacțiunea dintre etică și economie. Homo economicus este o construcție noțională a teoriei economice, o construcție conceptuală care desemnează o persoană ghidată exclusiv de egoism, de interesele proprii. Este un model epistemologic în care comportamentul omului se reduce la o activitate rațională. Crearea modelului homo economicus este condiționat de limitele teoretice ale economiei, de imposibilitatea de a lua în calcul în procesul cercetării toate laturile, caracteristicile și trăirile omului. El reprezintă un model teoretic care nu este o copie fidelă a realității, ci să fie un instrument comod pentru cercetare. Homo economicus reprezintă, de fapt, o idealizare a comportamentului uman din perspectivă economică, ca și cum omul ar proceda ținând cont doar de interesul economic, fără a ține cont de alte interese și de interesele altora, iar această admitere are doar un caracter metodologic.

Homo economicus este un model teoretic al omului, din care sunt eliminate motivările psihologice și spirituale, alte calități care nu țin de activitatea economică. Or, această activitate se confruntă cu resurse economice limitate, iar principalul motiv al unui comportament economic este obținerea unui profit maxim posibil în niște condiții date.

Homo economicus este individual rațional, motivul activității căruia este interesul material, egoist. Principala caracteristică a homo economicus este comportamentul său rațional, adică dorința individului de a obține un rezultat maxim având cheltuieli minime. Homo economicus va încălca normele, dacă aceasta va fi îndreptățit de profitul obținut.

Homo moralis, însă, reprezintă un alt model teoretic. El este omul care acționează pentru a-și satisface propriile necesități dar ține cont și de preferințele altora. Homo moralis este omul cu o conștiință de sine etică. Homo moralis este omul virtuos și prin aceasta, este o alternativă a lui homo economicus. Homo moralis se află în opoziție cu homo economicus. În cazul când homo moralis este actor economic, el este un actor economic influențat de motive morale. În afaceri o decizie, o acțiune a unei persoane este considerată morală dacă ține cont și de interesele celorlalți.

Homo economicus urmărește să câștige cât mai mult, pe termen lung, aceasta este „datoria” lui în calitate de *businessman*. Dar, orice afacere depinde de numeroase grupuri de oameni, care au, la rândul lor, interesele lor. Dacă homo economicus ignoră aceste interese, el ar putea să aibă profit pe termen scurt, dar nu și pe termen lung.

Homo moralis, implicat în activitatea economică va considera și interesele altor persoane, mai ales a celor de care depinde afacerea lui. Deci, homo moralis se va baza nu pe un egoism îngust, ci pe unul luminat. Homo moralis va ține cont de regulile morale. Conform principiului *good ethics is good business* principiile morale sunt bune, deoarece sporesc profiturile. Iar dacă în anumite cazuri, anume respectarea principiilor morale duce la pierderi financiare, omul de afaceri câștigă, totuși, capital reputațional.

Cu referire la capitalism, Stephen Young distinge între capitalism sălbatic și capitalism moral, afirmând că „capitalismul sălbatic limitează rolul legii și al instituțiilor de reglementare, diminuând simultan rolul autocontrolului moral și al preocupării față de ceilalți. El minimizează necesitatea eticii, considerând că, singur, procesul de control reciproc și menținere a echilibrului între competitori este suficient pentru a converti egoismul în ceva benefic pentru toți.”[4, p. 90] Young mai menționează că „despre capitalismul sălbatic, văzut ca o formă extremă a capitalismului de piață, se poate spune că, deși nu este complet irațional

pe termen scurt, este lipsit de premisele necesare pentru a genera o profitabilitate sustenabilă". [4, p.90]

Stephen Young utilizează noțiunea de capitalism moral, considerând că „succesul financiar sustenabil al unei companii depinde de măsura în care modelul său de afaceri încorporează principiul responsabilității sociale și al obligației de bună administrare." [4, p.10] În opinia sa, „capitalismul moral este cea mai potrivită cale prin care civilizația umană globală de azi conferă oamenilor putere socială și îi ajută să își îmbogățească material și spiritual viețile.”[4, p.24] El consideră că „capitalismul moral pornește de la premisa că indivizii se pot subordona unor țeluri superioare și că își pot găsi o chemare ori o vocație care să îi anime, fiind încredințați că viețile lor sunt în slujba unui scop suficient de important. Conștientizarea faptului că ne găsim într-o relație de reprezentanță a celorlalți este direct legată de modul în care facem uz de puterea pe care o deținem. Dacă suntem sensibili din punct de vedere moral, dacă suntem conștienți de statutul nostru, de agent sau reprezentant al unor obiective superioare unor motivații egoiste, nu vom fi tentați să abuzăm de puterea pe care o deținem. Capitalismul moral pretinde prezența de spirit, orientare, direcție de gândire.”[4, p.112]

Din perspectiva subiectului examinat, homo economicus este subiectul capitalismului sălbatic și doar homo moralis poate să fie subiect al capitalismului moral. Însă, pentru funcționarea capitalismului moral este nevoie de anumite condiții, acestea fiind următoarele:

1. *Stabilitatea politică.* Asigurarea unui mediu care să ofere cetățenilor un grad ridicat de siguranță este o necesitate. Aplicarea arbitrară a legii trebuie înlocuită de o guvernare responsabilă.

2. *Funcționarii guvernamentali nu trebuie să se lase ademeniți de corupție.* De asemenea, ei trebuie să fie independenți față de interesele comerciale. Capitalismul de cumetrie este un blestem pentru dezvoltarea unei economii prospere.

3. *Asigurarea unei infrastructuri de bază capabile să satisfacă nevoile mediului de afaceri.* Acest lucru presupune servicii adecvate de transport, de electricitate, de comunicații, precum și un cadru corespunzător pentru dezvoltarea sistemului bancar.

4. *O societate civilă funcțională.* Trebuie să fie asigurată domnia statului de drept. Trebuie să se impună respectarea contractelor.

5. *Un nivel suficient de educație.* Este esențial să se asigure o educație de bază la nivel larg, îndeosebi pentru femei, pentru a se susține o dezvoltare constantă a economiei. [4, p. 129-130]

Omul de afaceri, ghidat de principiile morale are obligații nu doar față de consumatori și furnizori, ci este onest și corect și față de concurenți. Aceasta e condiționat de faptul că concurenții au anumite interese comune, pe care se întemeiază unele obligații comune.

Conform *Principiilor Caux Round Table*, companiilor le revin următoarele obligații:

- *Să contribuie la susținerea unor piețe deschise de schimburi de bunuri și investiții;*

- *Să promoveze un comportament competitiv care să aducă beneficii sociale și de mediu, dând dovadă de respect reciproc în raporturile cu competitorii;*

- *Să respingă practicile anticoncurențiale, precum tentativele de dare de mită și mita în scopul obținerii de favoruri menite să asigure avantaje competitive;*

- *Să respecte drepturile de proprietate materială și intelectuală;*

- *Să se abțină de la practicile de obținere a unor informații comerciale pe căi ilicite sau lipsite de etică, precum spionajul industrial.* [4, p. 248]

Conform *Principiilor Caux Round Table*, companiile au anumite responsabilități față de furnizori:

- *Să ne asigurăm că afacerile noastre sunt lipsite de constrângeri și litigii inutile;*

- *Să ne plătim furnizorii la timp, conform termenilor stabilite;*

- *Să căutăm, să încurajăm și să selectăm furnizori și subcontractanți ale căror practici în relațiile cu angajații respectă demnitatea umană.* [4, p. 238-240]

Pe lângă celelalte forme de capital necesare pentru bunul mers al afacerilor, omul de afaceri are nevoie de capital reputațional. Acest capital adaugă valoare unei companii, atrăgând și păstrând clienții, angajații, investitorii și furnizorii. [4, p. 25] Un capital reputațional stabil contribuie la durata în timp a unei afaceri. Iar o afacere de succes este o afacere care durează în timp.

Pentru că oamenii nu sunt la fel, apare fenomenul reputației. Unii oameni sunt crezuți pe cuvânt mai mult decât alții. Oamenii sunt apreciați

după anumite criterii, iar semnalele pe care le transmit ei, capătă o anumită importanță. Din faptul respectării unei norme se face concluzia despre respectarea unei norme și invers („cine a mințit o dată, va minți și pe viitor”). Devin importante loialitatea și autoritatea. Capătă sens așa noțiuni ca caracterul bun, sinceritatea, prietenia, onestitatea ș. a. Fiecare acțiune poate să fie atribuită omului; fiecare știe că comportamentul deviant îi va aduce daune. [5]

Între homo economicus și homo moralis există legături complexe. Omul există ca ființă socială, inclusiv ca ființă morală – homo moralis – prin activitatea sa practică. Prin această activitate el asimilează experiența omenirii, inclusiv în coordonatele sale valorice. Pe de altă parte, activitatea economică este una dintre activitățile umane, în care omul se manifestă în primul rând ca homo economicus.

Din perspectiva capitalismului moral, piața liberă trebuie să fie populată de actori virtuoși, să nu ducă lipsă de homo moralis. Activitatea lui homo economicus care nu ține cont de interesele celorlalți, care nu respectă normele morale implică costuri imense, materiale, dar și morale pentru cei din jurul lor.

În condițiile pieței libere, în acele condiții sociale, care presupun concurența, interesele individuale pot coexista cu cele sociale. Domeniul moral și cel economic pot fi reconciliate, iar divergențele dintre homo moralis și homo economicus – atenuate.

Referințe bibliografice

1. Crăciun Dan, Morar Vasile, Macovicuic Vasile. *Etica afacerilor*. – București: Paideia, 2005
2. Persky, Joseph. *Retrospectives: The Ethology of Homo Economicus*.// The Journal of Economic Perspectives, Vol. 9, No. 2 (Spring, 1995), pp. 221-23.
3. Tsakalotos Euclid. *Homo Economicus, Political Economy and Socialism*. // Science & Society, Vol. 68, No. 2, Summer 2004, 137–160.
4. Young Stephen. *Capitalism moral: o reconciliere a interesului privat cu binele public*. – București: Curtea Veche Publishing, 2009.
5. Вайзе Петер. *Homo economicus u homo sociologicus: монстры социальных наук*. // THESIS, 1993, вып. 3.
http://igiti.hse.ru/data/015/314/1234/3_2_4Weise.pdf